

1. Rous / Joh. Reinh. / diff. de serpente se
ductore non naturali sed solo simbolo
iense 1712
2. — diff. de vario Moysi in Montem Sinai
arresu, iense 1716.
3. — diff. de iudaea rebus gestis et
miraculis Christi c. Lara iense 1733.
4. — diff. de veris sectatoris Jesu Christi
requisitis iense 1733.
5. Rurmeyer v. Mich. Christ. / diff. de Ara-
ne, viro sancto, tribus Levi, typo
Christi, Gryphid. 1738.
6. Bauerbreij / Joh. / diff. de Deo uno et
trino 1648.
7. Schackeri / Joh. / diff. de septem Spiri-
tibus a Joh. Theologo celebratis
Lip. 1736.
8. Schelzuig / Sam. / diff. de dono fidei
justificantis, 1739.

16
Q. D. B. V!
DISSERTATIONIS THEOLOGICÆ PRIMÆ
DE
UTILITATE RELIGIONIS
EVANGELICÆ,

SUB PRÆSIDIO

DN. D. JOHANNIS SCHMIDI P.P.

CONSISTORII ELECTORALIS ET DUCALIS ASSESSORIS,
ALUMNORUM ELECTORAL. EPHORI, COLLEGI B. MARLÆ
VIRGINIS PRÆPOSITI, ACADEMIÆ DECEMURI,
EJUSDEMQUE UT ET NATIONIS PO-
LONICÆ SENIORIS,

PATRONI ATQUE PRÆCEPTORIS

SUBMISSO VENERATIONIS CULTU

ÆTATEM PROSEQUENDI

IN ALMA LIPSIENSIVM ACADEMIA

DIE XV. OCTOBR. A. R. S. MDCCXXVI.

HABITÆ

SECTIO TERTIA

JAM EXHIBITA

STUDIO.

DAVID BENJAMIN BRESKOTT,
BEROLST. SIL. SS. THEOL. CULT.

LIPSIÆ,

LITERIS BREITKOPFFIANIS.

V I R O
PLURIMUM REVERENDO, AMPLISSIMO,
DN. M. FRIDERICO ERNESTO
SCHOLTZ,

ECCLESIAE EVANGELICÆ, QUÆ STROPPEŒ EST
PASTORI MERITISSIMO, EJUSDEM DIOCESEOS
SENIORI GRAVISSIMO, ET SCHOLARUM
INSPECTORI VIGILANTISSIMO &c.

NEC NON

V I R O
ADMODUM REVERENDO ATQUE AMPLISSIMO,
DN. M. ABRAHAMO GOTTLIEB
HERMANN,

ECCLESIAE EVANGELICO-LUTHERANÆ
LOSSENSIS PASTORI VIGILANTISSIMO
ET FIDELISSIMO,

AVUNCULIS ET FAUTORIBUS MEIS

DEBITO OBSERVANTIÆ CULTU PIE
PROSEQUENDIS

S. P. D.

DAVID BENJAMIN BRESKOTT.

*I*n signis hactenus & perpetua VESTRA fuit in me
benevolentia, quam ubi ex tot tantisque luculenter
cognovi indiciis, fieri non potuit, quin ingens illa,
qua VOS a teneris obsequiose prosequutus sum, ob-
servantia, cum ætatis robore vires caperet quoti-
die majores. Etenim cum vos mihi sitis, vel san-
gui-

guinis cognatione, vel affinitatis vinculo conjunctissimi, illud unum mihi, æquo PROPINQUORUM MEORUM æstumatori, largiter sufficere poterat, ad sufflandum alendumque genuinum in animo meo VESTRI amorem & studium. Postquam vero huic amoris mei causæ accessit animus, quem semper fovistis, toties hucusque declarastis in me propensissimum, facile affirmare ego, certoque confirmare possum, me VOBIS ab ea, qua GENITOREM MEUM suspicio, observantia proximum atque secundum gradum, & pie destinasse, & constanter custodivisse. Facillimum jam erit, ex iis colligere, non minorem esse mentis, quam in VOS collocavi, fiduciam, quippe quam & propinqua cognatio genuit, & intimus VESTRI amor sustentavit, & singularis VESTRA in me benevolentia ad hanc, qua eam jam esse serניתis, ἀμυνῶν perduxit. Utriusque igitur, observantia nimirum & confidentia erga VOS meæ, testimonium hac ipsa epistola exhibere decrevi, non quod VOBIS de iis subnatum esse dubium, suspicatus fuerim, sed quoniam publicam earum testimonium Vobis non ingratam, neque molestam, mihi vero & multo acceptissimam esse & admodum convenientem existimavi. Cum enim secundam dissertationis meæ sectionem luci publicæ exponerem, & non abblandientem quidem, justam tamen & veritatis ita tenacem, ut charitatis non oblita videretur, censuram de eadem audire cuperem, venera-

neratio in **GENITOREM** mea, neminem rectius
debere, fiducia autem in eundem posita, neminem tu-
tius posse de eo examine rogari, me edocebat, nisi
quem & veritatis æstimatio ad exquisitum *ἀνεύθετος*
scrutinium duceret, & *παιτρικὴ* paterna ad charitatis af-
fectum, immo ad veniæ interdum facilitatem, flecteret.
Hujus quoniam me nondum pœnituit consilii, ego au-
tem in vobis similem prorsus veneror veritatis & cha-
ritatis concordiam, eadem me non nihil fluctuantem
VESTRI observantia monebat, monitumque confir-
mabat fiducia, ut **VOBIS** ultimam Dissertationis
meæ sectionem transmitterem, limato eam vestro ju-
dicio subjicerem, & æquam ejus benevolamque censu-
ram ea, qua mihi incumbit, mentis pietate exorarem.
Cum tandem elaborationis meæ tenuitati gravita-
tem argumenti opponerem, & , quo sitis **UTRI-**
QUE in Ecclesiam Evangelicam amore & studio, me-
cum recenserem, nihil penitus reperiebam, quod mi-
hi, ea petitione ad **VOS** tendenti, remoram aliquam
injicere posset. Offero igitur per lustrationi & excus-
sioni **VESTRÆ** illud ipsum, qualecunque demum
est, conamini mei academici specimen, & eo brevius
expeto mihi benignam de illo sententiam **VE-**
STRAM, quo promptiores **VOS** in ea mihi suppe-
ditanda futuros esse confido, & quo me ejus cogno-
scendæ cupidior esse, vel me tacente, optime cogno-
scitis. Quod novum si a **VOBIS**, de quo nullus du-
bito, impetravero beneficium, reliquis illud annume-

ra-

ratum, memori ego repetam pectore, & repetendo pietate colam atque recolam sempiterna. Majorem etiam VESTRI observantiam promitterem, nisi tot jam accessionibus aucta in illam dudum excrevisset magnitudinem, ut ego quidem, unde vel ubi augeri queat, nondum invenire possim. Huic igitur VESTRI cultui comites jungam preces ardentissimas, quibus Numen potentissimum, humillime prostratus, adorabo quotidie, velut pro ea, quae se pios omnes, praesertim vero *conveg* &c. suos prosequuturum esse promisit, gratiae suae amplitudine, animi tranquillitatem, corporis sanitatem, virium integritatem, dierum longævitatem, sortisque felicitis constantiam, & omnia, quaecunque piorum vota possunt esse & desideria largiter VOBIS concedere, ut Ecclesiae Nostrae emolumento, DOMUI SCHOLTZIANÆ & HERMANNIANÆ SPLENDIDISSIMÆ ornamento, omnibus bonis solatio, atque mihi imprimis praesidio, quam diutissime esse & quam felicissime superesse possitis. Ita enim nec causa sufficientissima, nec occasione opportuna unquam destituar, qua, & VESTRAM mihi benevolentiam ulterius polliceri, & meam VOBIS observantiam perpetuo testari possim. Valete!

Dabam in Alma Nostra Philurea, die

XIII. Martii A. R. S.

MDCCLXXVII.

Sectio. III.

SECTIO III.

DE UTILITATE, QUA RELIGIO
EVANGELICA SALUTEM OMNIUM HOMINUM
PUBLICAM ET COMMUNEM CONFIRMAT ET AD-
JUVAT, ET QUAM ALIENI ETIAM AB EA SI-
BI NIHILOMINUS PROMITTE-
RE POSSUNT.

§. I.

OMnes equidem homines ejus, de qua in prio-
ribus sectionibus verba fecimus, utilitatis par-
ticipes se reddere & poterant & debebant.
Quoniam tamen pauci, quid hac in parte sibi
saluti fit & emolumento, accurate secum perpendunt, plu-
rimi vero, minus providi fortunæ suæ fabri, Ecclesiam
Evangelicam ejusdemque multæ felicitatis oblationem
negligunt, contemnant & summo amore dignam inju-
sto odio prosequuntur, seque hoc ipso plena & absoluta
felicitate privant: Non tamen Religio Evangelica per se
considerata ipsis noxia & perniciosa evadit, sed adhuc,
quantum illa potest, & quantum isti permittunt, eorum
omni studio quarit, omni solertia stabilit, omnique
modo & ratione promovet & auget prosperitatem. Im-
mo suæ utilitatis radios tam largiter spargit, ut eos in
homines quosvis & totum humanum genus diffundat.
Quædam ejus generis commoda, quis enim omnia per-
sequi posset, in hac sectione per censere mihi est ani-
mus. Equidem in principio mecum constitueram de
iis præcipue tantummodo exponere meritis, quibus ad-
versarios potissimum sibi devincit Religio Evangelica:

P

Cum

Cum tamen postea accuratori iudicio perpenderem, non exigua esse, sed commemoratione omnino digna emolumenta, quæ purior Protestantium Ecclesia in omnes penitus homines generatim spectatos confert, atque viderem, salutem atque securitatem hominum communem & publicam admodum a Nostræ Ecclesiæ sancitis conservari, corroborari atque amplificari; nec a Religioniæ Evangelicæ commendatione, nec a scopo nostro, nec a Benevoli Lectoris cognitione & indagacione alienum fore existimavi, de iis etiam aliquid in nostrâ hac tractatione differere, & ingeniis exercitacionibus ansam quasi præbere, in ea omnia ulteriori & accuratori studio atque scrutinio investigandi. Ne tamen a methodi semel approbatæ constitutione & divisione, vel etiam a brevitate, quod & ipse mihi proposui, & Lectori Benevolo promisi, studio nimium decessisse videar; omnia ista in ultimam hanc sectionem asservavi, conjunctim & uno quasi intuitu ista exhibiturus; cujus consilii mei veniam ab æquo benevoloque rerum æstimate re non gravatim me impetraturum esse confido.

§. II.

Non postremum in iis commodis, quæ in adversarios & homines a fide Evangelica aversos ex Nostra Doctrina proveniunt, locum illud meretur, quod Ecclesia Evangelica omnes æque homines *Matth. XXVIII. 19. Marc. XVI. 13.* & id quidem neque armis *2 Cor. X. 4. neque minis Luc. IX. 54. 55.* neque blanditiis, neque persuasoriis humanæ sapientiæ verbis *1 Cor. II. 4.* sed per unicum, simplex atque perspicuum doctrinæ a Christo traditæ, ab Apostolis propagatæ præconium *Joh. XVII.*

20. *1 Cor. I. 23. 24. Rom. X. 17.* ad fraternam & spiritua-
lem sui communionem *Job. XVII. 21. 23. 1 Cor. XII. 12. 13.*
sqq. Eph. IV. 3. 4. 16. sedulo vocet, & suavissime invitet.
Omne id tanta solertia, tantoque conamine suscipit, non
eo intuitu, ut suam, quam mundanam esse negat *Job.*
XV. 19. XVIII. 36. 1 Cor. I. 26. 27. 28. dignitatem augeat,
suum, quod in conscientias plane non affectat *2 Cor. I. 24.*
imperium dilatat, splendorem, quem non nisi internum
& spiritualem esse novit *Pf. XLV. 14. Luc. XVII. 21.* am-
plificet, privataque commoda sectetur; sed eo tantum
omnia hæc subit animo, ut alios omnes, si fieri id pos-
sit, suæ, quam per Jesum Christum adepta est, felicitatis se-
cum faciat participes *Es. LV. 1. Act. II. 39.* & de salute æter-
na consequenda reddat certiores. Qua de causa, qui
vocem ejus attendit, seque cœtui Protestantium puriori
associat, hominem neutiquam decretis, vel proprio in-
genio excogitatis, vel ad propriam utilitatem composi-
tis, *2 Cor. II. 17. IV. 5. Gal. I. 10. VI. 12. 13. 14.* sed tantum-
modo divinis *1 Cor. II. 6. 7. 13. Gal. I. 11. 12.* ex divino fon-
te hausit *Luc. XXIV. 27. 32. 45. 46. Job. V. 39. Act. XXVI.*
22. Eph. II. 20. 2 Pet. I. 19. doctrinis imbuit, quibus ejus-
modi advena gratiam divinam, in temporalibus æque ac
spiritualibus beneficiis conspicuam, gloriæ æternæ hæ-
reditatem, plenamque tandem ejusdem possessionem
consequi docetur.

§. III.

Universam Scripturam Sacram non nisi dogmata &
instituta universo humano generi, & quoad corpus uti-
lia *Pf. LXXXI. 15. Prov. III. 1. 2. 4. 8. 10. 16. 23. 24. Malach.*
III. 10. & quoad animam salutaria *Job. VI. 68. 69. XX. 31.*

2 *Tim. III. 15. sqq.* proponere, propositaque inculcare, summa Dei revelantis sapientia *Deut. IV. 5. 8.* benignitasque paterna 2 *Cor. I. 3. Eph. II. 4. III. 15. 1 Tim. II. 1.* præcipuus revelationis hominibus factæ finis *Joh. XX. 31. Rom. XV. 4. 1 Joh. I. 4.* perspicua ipsarum litterarum sacrarum assertio *Joh. V. 39. 1 Tim. III. 15.* sufficientissima rerum ibidem propositarum inductio, communis denique & perpetua totius ubique orbis Christiani confessio, omni absque controversia confirmant. Cum vero Nostra Ecclesia a scripturæ sacre oraculis, sive fidei articulos, sive morum præcepta spectes, ne tantillum quidem discedat, vel discedere audeat, sed potius solam *scripturam divinam*, quod olim etiam de antiqua Ecclesia ATHANASIUS in *Interpretatione Psalmorum ad Marcellinum* confirmat, *suam virtutis & veræ fidei Magistram, fidei anchoram & sustentacula* agnoscat & veneretur, quod cuilibet Dogmata Nostra ad verbi divini normam sedulo excutienti confestim patebit *vid. Libb. Symbb. p. 570. 632. confer. Sect. I. §. I.* eam non nisi generi humano universo utilia & salutaria proponere, inculcare atque sectari, sua sponte sequitur.

§. IV.

Jus naturæ in communem omnium hominum salutem mentibus esse inditum, quæ sine stricta & accurata illius observatione, in salvo esse nequeat, omnis fallibili negotio largietur, cui unica tantummodo mica falis superest. Tantum vero abest, ut quicquam juri naturæ contrarium, apud Protestantes vel doceatur, vel admittatur, vel saltem excusetur, ut potius ejusdem axiomata, per Nostræ Religionis statuta, fortissime stabiliantur, luculentissime explicentur, & ad summam, quam
fortiri

fortiri possunt, præstantiam & perfectionem evchantur. Has enim naturæ leges neutiquam vel humano ingenio suam debere originem, vel ex pacto derivandas, vel longa consuetudine hominum mentibus impressas, sed ab ipso Creatore summo, in prima creatione hominibus inditas, cum ipsorum simul natura ipsis concreatas, jamque omnibus, nullo excepto, hominibus congenitas esse edisserimus, *Rom. I. 19. sqq. II. 14. 15.* confer B. BALTH. MEISNERI *Tr. de legibus Libr. III. p. 176.* & B. MICHAELIS FOERTSHII *Diss. de Notitia Dei teste Paulo nobis innata.* Docemus eas tantæ esse necessitatis, tantæ constantiæ, tantæque obligationis, ut omnes omnino homines *Cobel. XII. 13. Rom. I. 32. Syr. XV. 21.* omni tempore *Deut. VI. 2. Ps. CXIX. 20. 138. 144. 152. 160. 1 Theff. V. 15. Tob. IV. 6.* omni occasione *Jac. II. 10.* ita ad obsequium obligent, ut in iis negligendis vel vinculis saltem earum laxandis, ne ipse quidem Deus dispensare *Exod. XXXIV. 7.* aut aliquantulum de rigore exactiōnis remittere, aut possit *Rom. III. 3. 2 Tim. II. 13. Hebr. VI. 18.* aut velit *Ps. V. 6. XLV. 8.* nisi essentialis ejusdem sanctitas justitiæque *Prov. XVII. 15. Rom. I. 32. 1 Theff. I. 6. 1 Pet. II. 17.* labefiat, immo prorsus evertatur, confer B. BALTH. MEISNERUM *in Philosoph. Sobr. P. III. Sect. II. Cap. IV. Q. XI. p. 548.* & B. ABRAH. CALOVII *Socinismus Profligatorum p. 151.* & ejusdem *Systema Tom. II. p. 585. sqq.* Quæcunque demum ab eruditis juris naturæ principia, in medium afferuntur, (de quibus ex professo egit B. JOH. GVILIELM. JANUS *in Diss. Judicia eruditorum de principio Juris nature, cum vera sententia comparata.*) dummodo justo suo fundamento non sunt destituta, omnia illa ex Nostra Religione illustrantur atque confirmantur.

Vel in iis, quæ *Celeberrimus Jenensium Theologus JOH. FRANCISC. BUDDEUS in Philosophia practica P. II. Cap. IV. Sect. I. §. 22. 26. sqq. p. m. 249. 251. sqq.* existimavit esse legum naturalium principia, cui sententiæ non parum roboris ex ipsa Scriptura sacra accessisse videtur *Tit. II. 12.* illud ad oculum demonstrari potest. Deum enim verum *Deut. IV. 4. Job. XVII. 3. 1 Cor. VIII. 6. 1 Job. V. 7. 8.* eundemque solum *Ef. XLII. 8. Matth. IV. 10.* Cultu interno *Deut. VI. 5. Marc. XII. 30. Luc. X. 27.* & externo *Matth. V. 16. Rom. XII. 1. 1 Cor. VI. 20. 1 Petr. II. 9. 12. Jac. I. 26. 27. Matth. X. 32. Rom. X. 9. 10.* & legitimo quidem, i.e. quem ipse nobis præscripsit, modo colimus *Num. XV. 39. 40. Deut. XII. 8. Ef. LV. 8. 9. Jer. IX. 14. XIX. 11. 12.* Temperantiæ tam animæ quam corporis studium, quam fieri potest, maxime urgemus *Luc. XXI. 34. Rom. XIII. 13. 14. Eph. V. 18. Col. II. 23. 2 Pet. I. 5. 6.* & vel vitæ, vel sanitati, vel commoditati legitima & innoxia *Pf. CIV. 15. Jer. XXII. 15. 1 Tim. V. 23.* vim quandam inferre prohibemus. Societatem cum omnibus plane hominibus *Rom. XII. 18. Hebr. XII. 14.* quoad in facultatibus nostris situm est, pacate, tranquille & omni absque fraude, vel convitiis, vel gladii abusu colimus *1 Tim. II. 2. 3.* Nec illud sicco pede transeundum esse videtur, quod plerique præstantissimorum juris naturæ Doctorum Religionis Evangelicæ vel fuerint Doctores, vel Filii, vel saltem non inimici.

§. V.

Nostra si porro considerantur Dogmata, omnia hæc de salute omnium hominum publica atque communi optime mereri erit in propatulo, quod de quibusdam
con-

confirmasse sufficiat, quoniam idem ex his de reliquis
 iudicium ferre potest, qui veritatem cognoscendi inda-
 gatione delectatur. Quam itaque de pœnitentia fovemus,
 doctrina, salutis publicæ tam sollicitè, tam accurate pro-
 spicit, ut omnia, quæ eidem officiant, non solum facta
Gen. IX. 6. Lev. XIX. 11. 13. 15. Prov. XX. 22. XXIV. 21. 22.
XXIX. 2. Matth. XXVI. 52. Rom. XIII. 2. 1 Thess. IV. 6.
Syr. VII. 7. & verba Levit. XIX. 14. 16. Col. X. 20. Jac. III.
9. sed etiam consilia Lev. XIX. 17. 18. Ps. XXXV. 20.
XXXVIII. 13. Prov. VI. 18. XXI. 12. XXIV. 12. 15. 17.
 immo primo primos, uti in Theologorum scholis vo-
 cari solent, animi motus *Matth. XV. 18. Rom. VII. 7. 1 Cor. IV.*
5. Jac. 1. 5. Hebr. IV. 12. agnoscere peccata non levia & per
 venalia *Fer. III. 19. Ps. LI. 5. Rom. III. 20.* illa confiteri *Ps.*
XXXI. 3. 5. Prov. XXIX. 13. serio desistere *Ps. XXXIX. 5.*
5. sqq. CII. 10. 11. Jac. IV. 9. 10. omnibus viribus detestari
Job. XXXIX. 34. sqq. Ps. XXXIX. 2. Prov. XXX. 32. 1 Pet.
IV. 3. summo, quo quidem id tentari potest, studio sup-
 primere *Gal. V. 16. 24. Rom. XII. 9.* singula hæc & evita-
 re *Tit. II. 12. 2 Pet. I. 4.* atque ex intimo animi recessu,
 quantum fieri potest, evellere *1 Pet. II. 11. Syr. XXIII. 5.*
 omnibus ejusdem doctrinam sequuturis præcipit man-
 datque, & ut iussa Dei exequi possint, sufficientissimum
 ipsius Spiritus sancti auxilium promittit, offert & con-
 fert *Ezech. XI. 19. 20. XXXVI. 27. Phil. I. 6. II. 13.*

§. VI.

Cum igitur causam fomitemque eorum, quæ secu-
 ritati omnium hominum publicæ damna inferunt, vo-
 luptatem nimirum peccandi, hominum mentes subigen-
 tem, ex animo affectæ sui removerit *Ps. CXIX. 36. 37.*
 62. 136.

52. 136. 139. 163. *Prov. XXIX. 27. Rom. VII. 22. 24.* Nostra Religio, & eum potius odio & indignatione in hæc peccata impleverit; jam illum per solam fidem, in Jesu Christi meritum, gratiam Numinis paternam & amissæ salutis jura adire jubet *Rom. III. 24. 25. 28. IV. 6. Gal. II. 16. Tit. III. 5. Hebr. IV. 16. X. 19. 1. Job. II. 27. V. 14.* Hic igitur non humana quadam declaratione, sed divina prorsus æstimatione, justus pronuntiatur *Rom. I. 17. III. 21. 25. 2 Cor. V. 21.* nec justitia finita humanisque operibus impetranda *Matth. V. 20. Luc. XIX. 11.* sed infinita plane & divino æterni mediatoris merito acquisita fulget *Act. X. 43. Rom. III. 4. 9. Phil. III. 8. 9.* Jam vero hominem coram ipso Deo justum atque justitiam divinam & infinitam præditum, salutis publicæ esse munimentum & propugnaculum *Fer. XIII. 20. Ezech. XXII. 30.* non abnuet, qui rem justa æstimatione metitur, *Prov. III. 33. XIV. 34. XXIX. 2.* Saltem horum Deus fidem & justitiam intuens, non solum integras domos multis beneficiis affecisse *Gen. XXX. 27. XXXIX. 3. 23. 1 Reg. XII. 9. 14. 16. 20.* non solum integras civitates fovisse, defendisse, sartas tectasque conservasse *2 Reg. VI. 13. 14. sqq.* sed universis adeo regionibus, exitio jam olim ob scelerum abundantiam, & peccantium contumaciam destinatis, pepercisse, vel certe parcere voluisse, in Scripturæ sacræ & Historiæ Ecclesiasticæ monumentis legitur *Gen. XII. 23. 32. Prov. XI. 11. Jer. V. 1. Act. XVII. 24.* Confer FRICKII *Diss. de Legionibus fulminatrice.* Ea demum ex hac nostra, de gratuita per Jesum Christum nobis acquisita coram Deo justificatione, sententia enascitur salutis publicæ stabilitas, omniumque incolumitas, quæ in minimis non erat ponenda, tantum abest, ut alicuj saltem in damnum cedere possit.

§. VII.

Major etiam est & excellentior, quam ut perfecte a nobis delineari possit, utilitas, quam doctrina Evangelica spondet, dum hominis intellectum divino lumine illustrat *Pf. CXIX. 105. Prov. VI. 23. Eph. V. 8.* eundemque non tam consiliis fluxis atque incertis, sed potius firmis & evidentibus imbuit, ea, quæ revera omnium hominum salutem conducant, quæ e contrario eidem præcipue obsint, dignoscendi; voluntatem vero promptitudine *Pf. CX. 3. CXIX. 32. 45. 139. Rom. XII. 8. 2. Cor. IX. 2.* viribusque *Col. I. 10. Eph. III. 16.* induit, ut feliciter in iis virtutibus progredi, omniaque spontaneo mentis impulsu, & superatis facile impedimentis exequi possit, quæ ad salutem hominum communem facere non conjectura quadam animadverterat, sed firma notitia a Deo ipsi instillata cognoverat. Quæ vero Religio intellectum ita instituit perfecte, & voluntatem flectit tam efficaciter, & adjuvat tam insigniter, in iis sectandis commodis, quæ aliis omnibus salutem, securitatemque pollicentur; illam humani generis florem & incrementum admodum augere, omnes certatim prædicent necesse est.

§. VIII.

In eo consentiunt omnes atque singuli, fortissimum civitatis vinculum, firmissimumque civitatis fundamentum, civium esse amorem atque concordiam *Cobel. IV. 12. Jer. XXIX. 7. Luc. XI. 17.* Sicuti enim hac res parvæ cre-
scent, ita e contrario maximæ etiam & robustissimæ discordiæ vitio dilabuntur, ut sapienter olim, qui & historiarum scrutinio, & iudicii acumine, & propriæ experientiæ beneficio magnam sibi collegit rerum politicarum intelligentiam, CICERO in *Lælio* dixerit: *Non aqua,*

Q

1104

non igne, non aere, ut ajunt, pluribus locis utimur quam amicitia: quia, quod idem Autor monet in *Orat. II. Philippica*, *Reipublicæ præsidium, charitate & benevolentia civium mutua septum esse oportet*. Ex eo autem facile omnis intelliget, quæ eam hominibus exponit, præcipit atque inculcat, doctrinam, multum conferre ad salutis publicæ stabilitatem. Nostra vero Religio Evangelica, nulli plane in genuino proximi amore exponendo, promovendo & hominibus imprimendo est secunda. Neminem plane, quocunque demum nomine venire queat, ab eo excludi posse docet *Prov. XXV. 21. Matth. V. 43. 44. Luc. X. 37. Rom. XII. 20.* nullum temporis decursum, nos a summa ejus obligatione absolvere posse tradit, eum neutiquam externa oris gestuumque simulatione contineri *Jac. II. 15. 16.* sed altas potius in hominum animis radices agere *Rom. XII. 10. 1 Job. III. 16.* & ex intimo mentis recessu profluere debere monet *Matth. VII. 42. XXII. 39. Eph. IV. 2.* adeoque tanquam universalem *1 Cor. X. 33. Phil. IV. 5.* sincerum *Rom. XII. 9. 1 Cor. X. 24. 33. 1 Tim. I. 5.* constantem *1 Cor. XIII. 8.* perpetuum atque intensissimum *Lev. XIX. 18. Marc. XII. 31.* depingit, suisque filiis id sedulo observandum injungit, quod AUGUSTINUS de *salutaribus Doctrinis* inculcare consueverat: *Qualem cupis erga te esse Deum, talis esto ipse conservo tuo.* Immo tam accurata est & sincera Nostra Religio in genuino veri in proximum amoris fundamento designando, ut omnem, ex sola ἀνθρώπων ἀρετή, hominibus saltem placendi studio, ortum *Prov. XXIX. 25. Rom. XV. 1. 2. Eph. VI. 5. 6. 2 Tim. III. 5.* aut alio quodam principio minus legitimo enatum, tanquam spurium repudiet, *1 Job. III. 18.* & non nisi talem exigat amorem, qui ex Dei Spiritus sancti motu *Gal. V. 22.*

Eph.

Eph. V. 9. ex intimo animi desiderio *Rom. XII. 9. 10.* ex mandati divini præscripto *Matth. XXII. 39. 1 Tim. I. 5. Rom. XIII. 10.* ex officii necessarii consideratione *Act. VII. 26. Gal. V. 6. Col. I. 10. Phil. I. 27. 1 Tim. VI. 1.* originem suam traxerit, in iisdem que solis subnitatur. Homines, qui diversam sequuntur Religionem, neutiquam ab eo ipso, qui proximo debetur, amore vult eximendos *Luc. X. 30 37. Rom. X. 1. 2. 3.* Errores enim, non homines eisdem implicitos, odisse docet Protestantium doctrina, *Matth. V. 45. coll. 48.* quos potius, tanquam proximos diligendos *Rom. XII. 17 -- 21.* omni beneficio afficiendos *Luc. X. 37. sqq. Rom. XII. 14.* humanitate devincendos *Prov. XXXV. 21.* mansuetudine tolerandos *Matth. V. 5. &* quantum per leges divinas humanasque licet, fovendos *Lev. XIX. 18. Matth. XIII. 28. Hebr. XI. 30.* eorundemque commoda procuranda *Rom. XII. 20.* esse s'vadet atque hortatur vid. *Magnifici nostri SCHMIDII, Præsidis & Præceptoris mei,* æterna mentis veneratione, pie prosequendi *Diff. de Ε'χθρεφιλία ad Matth. V. 43 - 45. Lips. habitam 1719.* Tanto vero animos combinante amore ordo & compages societatis laxari, salusque Reipublicæ in periculum adduci plane nequit, quia mutuum illud concordia' studium, pericula quævis, conjuncto consilio, & viribus unitis, longe lateque propulsare docet, & tranquille prospereque vitam degere compellit.

§. IX.

Non segnior est Nostra Religio in aliis vitiis eliminandis, quæ Rempublicam concutiunt, labefactant, everuntque, & iis virtutibus urgendis, a quibus incolumitas communis, si non ex omni, saltem ex majore parte dependet.

det. Uti enim avaritia multis privatorum hominum obnoxia est scatetque periculis, ita eam sapissime graviter admodum afflixisse Rempubicam constat *Jos. VII. 1.5. 1 Sam. VII. 3. coll. 5. XXV. 10. 11. coll. 13. 22. 34. Syr. XXVII. 1. 1 Tim. VI. 9. 10.* Huic vero vitio vim & alimenta subtrahit, dum quemlibet sua sorte contentum esse *Job. I. 21. Prov. XV. 16. XVI. 8. XVII. 1. XXX. 7. sqq. Cobel. V. 9. 1 Tim. VI. 6 sqq. Hebr. XIII. 5. Syr. XL. 18.* nec animo suo rebus presentibus affixum hærere, sed ea semper spectare jubet, quorum æterna est possessio; præsertim vero rationes publicas, privatæ semper utilitati, præferendas esse & anteponendas commonstrat *Rom. XIII. 5. 10. 1 Cor. X. 24. 33. XIII. 5. Phil. II. 4.* Superbiæ, qua in altum enitentes homines res novas & periculosas in securitatis publicæ exitum non raro moliuntur *Num. XVI. 9. 10. 1 Sam. X. 27. coll. XI. 12. 2 Sam. XV. 4. 6. 1 Reg. XII. 14. 18. 19. XIX. 3. 5. 20. 21. 1 Par. XXII. 2. 14. Prov. XXIX. 23. Es. XXXV. 8. 9. 18. 20. coll. XXXVII. 36. 38. Hof. V. 5.* obviam itur decretis, quibus homines mores ad humilitatem *Phil. II. 3. 1 Pet. V. 5. 6. Jac. IV. 6.* comitatem *2 Tim. II. 24. Eph. IV. 30.* & humanitatem *1 Cor. XIII. 4. sqq. Phil. IV. 5. Gal. V. 22. Col. III. 12.* componere obligantur. Et quemadmodum fastum & arrogantiam infelicem multorum vitiorum matrem esse condocemus *Syr. X. 15.* ita e contrario cum AMBROSIO, *Mediolanensium in sacris Antislite, in Psalmum CXIIX. Serm. XX. Humilitatem non incongrue virtutum omnium caput vocari posse, statuimus, quæ totum veluti quoddam nostrorum actuum foveat corpus.* Ne tandem homines laxatis voluptatum habenis, in pessima quæque ruant, & ne a sincero salutis publicæ studio & amore abducti, & ipsi in perniciem pelliciantur, & Rempubicam
variis

variis involvant obruantque periculis *Gen. XXXIV. 2. 25. 26. Num. XI. 4. sqq. XXV. 15. sqq. Judic. XVI. 1. 17. 21. XIX. 22. sqq. coll. XX. Prov. XXIII. 21. Syr. XXXI. 30. 36.* de industria ac labore alacriter suscipiendo, & strenue continuando admonitionem in consilium adhibet sanctior Protestantium Religio *Prov. XII. 23. Act. XIII. 3. XX. 35. 1 Cor. IV. 12. 1 Theff. II. 9. IV. 11. 2 Theff. III. 10. 12. Syr. XXXI. 27.* animum ad temperantiæ, continentiaque studium a pueris instituendum esse præcipit; neminem sibi soli, sed Deo, sed proximo, sed Reipublicæ universæ natum esse indicat, quæ posterior præsertim non exiguam ortus nostri partem sibi jure quodam vindicet; opesque acquisitas non luxuriæ, sed virtutis administras possidere jubet *Luc. XII. 21. XIV. 13. XVI. 9. Eph. IV. 26. 1 Tim. V. 10. VI. 17. sqq. Hebr. XIII. 2. 16. Tob. IV. 7. sqq. Syr. IV. 5. 10. XIV. 13. sqq.* Elisis itaque in devia sectendi initiis, virtutes contrarias urgendo nihil, nisi quod Reipublicæ interest, adstruit Doctrina Evangelica.

§. X.

Injurias, ab aliis cœtui suo odiorum acerbitate & suppliciorum quandoque gravitate illatas, præsentī submissioque animo ferre *Prov. XXII. 4. Cotel. IV. 1. Act. V. 40. 41. XVI. 20. 25. 1 Cor. IV. 11. sqq. 1 Pet. II. 19.* nullas vero aliis inferre *Lev. XIX. 13. 1 Sam. XII. 3. Ps. VII. 4. 5. LXII. 5. Prov. XIII. 23.* immo ne compensare quidem mavult *Prov. XVII. 13. XX. 22. XXIV. 29, Rom. XII. 19.* sed Ecclesiam imitatur antiquam, quæ, AUGUSTINO commemorante, *de agone Christi Cap. XII. Imperus Hostium suorum fregit, magis magisque roborata est, non resistendo, sed perferendo.* Itaque illum morem sibi reddere familiarem conantur Nostræ Religionis socii, quem omni-

umjustorum fuisse JOH. CHRYSOSTOMUS in Gen. Cap. VIII. Hom. XXV. jam pridem annotavit, ut, quando aliquid propter Deum ferunt, non res ipsas, quæ sunt, spectent, sed causam secum expedientes facile patienterque omnia ferant. Hoc adeo more Christianis recepto, & ea ducti patientiæ consuetudine, innocentes, quod TERTULLIANUS de sui temporis fidelibus egregie admodum in Apologia pronuntiat, Nostra vero Ecclesia suos fideliter condocet, nocentibus cedunt, infantes pœnis & cruciatibus acquiescunt, ejusdemq; disciplinæ se cultores esse, testantur, APUD QUAM MAGIS OCCIDI, QUAM OCCIDERE LICEAT. Hostes igitur potius precibus ad Deum fufis Luc. XXIII. 34. Act. VII. 59. bonis operibus Hebr. X. 24. 1 Pet. III. 1. patientia Prov. XXV. 15. Luc. XXI. 19. Rom. V. 34. 2 Theff. V. 14. 2 Pet. I. 6. Apoc. XIII. 10. Syr. II. 4. immo multo pro malefactis beneficio i Sam. XXIV. 5. 6. 11. 12. XXVI. 9. 10. 2 Reg. VII. 14. 21. sqq. Matth. V. 44. 45. 1 Cor. IV. 13. Luc. XXII. 51. Rom. XII. 14. 20. ad mentem saniozem & benigniozem reducendos esse cupit Nostra Ecclesia, quoniam, modo excitato CHRYSOSTOMO in Matth. X. Hom. XXXIV. suffragante, multo majus & admiratione dignius opus esse, censet, mentem atque animum adversariorum commutare, quam gladio superare. Nisi vero hunc obtinuerit scopum, sed adversarii potius Christiana hac patientia & lenitate audaciores facti, pios graviter vexare perexerint; non tamen confestim ultricem Dei vindicis justitiam in oppressores invocare suis permittit cultoribus Matth. VI. 10. 14. 15. XII. 21. 25. Luc. VI. 31. IX. 55. Syr. XXII. 2. sed eorum potius memoriæ illud AUGUSTINI in Psalm. LXXII. infigit: *Malum pro malo non est cuiquam reddendum, non solum factum malum pro facto malo, sed NEC VOTUM MALUM*

LUM

LUM pro voto, vel factō malo. Reddit autem votum malum, qui etiamsi se ipsum non vindicat, tamen ut Deus ejus inimicum puniat, **EXPECTAT ATQUE EXOPTAT.** Hinc eos in paterno Dei consilio acquiescere hortatur *Job. V. 18. 19. 21. Prov. III. 12. Mich. VII. 7. sqq. Hebr. XII. 6. Apoc. III. 19.* piis omnia in bonum cedere, solaminis loco *Cobel. VIII. 12.* suggerit *Pf. XXV. 10. XXXVII. 37. Job. V. 17. Act. XIV. 22. Rom. VIII. 18. 28. Jac. I. 12.* fidem ejusmodi vexationibus in exercitā languescere & crebris otiosam tentari incommodis, cum **AMBROSIO** in *Psal. LXIIX.* docet, & ad patientiam eorum excitandam & confirmandam, cum *Pictaviensium in sacris Ephoro, HILARIO lib. VII. de Trinitate* palam profiteri non erubescit: **HOC ECCLESIAE PROPRIUM ESSE, ut tum vincat cum leditur, tum intelligat, cum arguitur, tum obrineat, cum deseritur.** Quæ vero Religio filios suos animum tam patientem, tam innoxium, tam benevolum sibi induere & fideliter adsciscere docet, eoque ipso omnem adeo tumultibus speciem & pretextum adimere atque detrahere conatur, *Matth. V. 10. 1 Pet. II. 20. III. 14. IV. 15. 16.* illa, uti suos insigni ornat virtutis constantia & conscientia tranquillitate; ita adversariis, ab omni vel insidiarum metu, vel injuria in eorum sinum refundendæ suspicione, vel manifestæ oppressionis periculo liberatis, dulcem spondet stabilemque securitatem: salutem vero omnium communem & publicam a concussionibus, conspirationibus, aliisque motibus perniciosissimis immunem præstet atque indennem.

§. XI.

Qui litterarum sacrarum Historiæque tam Civilis quam Ecclesiasticæ peritus, quantum preces pro aliis fu-

fa

ſæ pondus atque momentum ſaluti hominum communi
 adferant, ſecum perpendit *Exod. XVII. 11. ſqq. XXXII. 9-14.*
2 Par. XIII. 14. XXXII. 20. ſqq. 1 Sam. XII. 19. 23. Feſ.
XXXVII. 4. 14. ſqq. Fer. XIV. 7. ſqq. 19. ſqq. XLII. 2. 4.
20. Dan. IX. 3. ſqq. 20. 23. ſqq. Jac. V. 16. 17. 18. is facile a
CHRYSOSTOMI ſtabit partibus *Libr. II. de adorando*
Deo, differentis: *Multis ſanctis datum eſſe, deprecationis*
preſidio ſervare non ſolum gentes & civitates, ſed orbem uni-
verſum. Quam ob cauſam fieri deinde non poterit, quin
 unam nobiſcum ineat ſententiam, hanc doctrinam omni-
 bus æque ac ſingulis plurimum prodeſſe hominibus, quæ
 votis ſuſpiriisque ad Numen ferventiſſime tranſmiſſis ſa-
 lutis publicæ cauſas, & omnium hominum temporalem,
 & nî ipſi repugnantia ſua preces irritas reddant, æternam
 ſalutem fovere & ſuſtentare non modo luculentiffime do-
 cet, ſed etiam, qua poteſt fieri, induſtria & ſeveritate in-
 jungit. Noſtra vero Eccleſia Evangelica illam, de qua §. II.
 & VIII. verba fecimus, genuino charitatis Chriſtianæ fun-
 damento ſuperſtructuram proximi ſalutis curam cum preci-
 bus calidiſſimis conjungit, quas pro omnibus in mundo
 hominibus *1 Tim. II. 1.* five illi ſint vere credentes *Eph.*
VI. 18. 19. Phil. I. 4. 2 Theſſ. I. 11. Jac. V. 14. 15. 16. five hy-
 pocritæ *Exod. VIII. 25. ſqq. IX. 21. 30. X. 16. 18. Num. XIV. 13.*
Deut. IX. 25. Pſ. LXXIII. 36. ſqq. five manifeſte impij *Exod.*
XXXII. 11. ſqq. Matth. V. 44. Luc. XXIII. 34. 1 Cor. IV. 12. five
 ſchiſmatici, *1 Cor. I. 3. 7. 8. coll. 11. ſqq. & coll. III. 3. ſqq.* five hæ-
 retici, *Act. XXVI. 29. coll. 2. 3.* five plane infideles *Fer. XXIX. 7.*
 immo veritatis divinæ & Eccleſiæ Chriſtianæ hoſtes adeo
 acerrimi *Act. VII. 59.* ex intimo amoris, & miſericordiæ
 affectu *Lev. XIX. 34. 1 Cor. XVI. 14. Phil. I. 4.* & ſtudio in-
 deſinenti *Rom. XII. 12. 1 Theſſ. V. 17. 2 Theſſ. I. II.* fundere
 juber,

jubet, idque non libertati civium suorum relictum, sed officium esse monet hominis Christiani valde necessarium, & a Salvatore nostro graviter affectis suis præscriptum *Matth. V. 44.* adeo quidem, ut, qui in eo præstando verferetur negligentius, contra ipsam Numinis legem peccet *1 Sam. XII. 23.* & qui illud munus plane subterfugiat, fidem excussisse atque ex gratiæ divinæ statu prolapsus esse censetur *1 Job. IV. 20.* *Oramus idcirco nos Evangelicæ Religionis filii, quemadmodum olim, teste TERTULLIANO in Apologia, fratres nostri in Ecclesia antiqua, non solum pro Imperatoribus, non solum pro ministris eorum & potestati- bus, sed etiam PRO UNIVERSO SECVLI STATU ET PRO RERUM QUIETE.* Pro communi & omnium salute semper devote, pure & ardentissime apud Deum nostrum intercedimus, *adeum suspicimus Christiani manibus expansis, QUIA INNOCUIS, capite nudo, quia non erubescimus, denique sine monitore, quia de pectore oramus,* quemadmodum idem ille Christianorum defensor, eleganti hac precum olim fusarum descriptione, mores quoque, consuetudinem & ardorem Ecclesiæ Evangelicæ delineat. In iis vero precibus tantum abest, ut Religio Nostra suæ Ecclesiæ usui solummodo sit intenta, ut potius, quemadmodum idem res ipsa loquitur, omnium hominum & adversariorum etiam præcipue salutem & incolunitatem avidè desideret, pie exoptet & omni molimine stabilire allaboret.

§. XII.

In eo etiam utilitate, in quosvis homines præsertim vero alienæ Religionis addictos redundante, se commendat Nostra Religio, quod facillimam certissimamque iis com-

R

monstrat

monstrat rationem veram a falsa dijudicandi & fecerendi Ecclesiam, quo in negotio privatis suis rebus, de causa suæ bonitate confisa, denovo non studet, sed hominum potius aliorum omnium commoditati consulit, rei-que veritatem cognoscendam ad legitimum eorum defert iudicium. Utenim quilibet, sana mente præditus & veritatis indaganda cupidus, quæ vera sit, cujus societatem amplecti debeat, Ecclesia, facile & certissime agnoscat, non ipsa proprio veluti ausu ejusdem signa constituit, sed a Christo indicata *Job. VIII. 31. X. 27. XV. 10. 14.* in Ecclesia vera semper observata *1 Cor. XV. 1. 2. 1 Tim. III. 15. VI. 3. 4. 5. 2 Tim. I. 13. Tit. II. 1. 2 Job. v. 9. 10.* ex ipsa denique Ecclesiæ natura petita *1 Tim. III. 15.* proponit. Non incerta, fallacia, multisque aliis malignantium Ecclesiis communia recenset, sed certissima *Job. XVII. 17.* infallibilia *Pf. CXIX. 142. 160. 165.* perspicua *Pf. XIX. 9. CXIX. 104. 105. 130. 140.* & propriissima *Job. V. 24. VIII. 31. X. 4. 5. 14. XVII. 8.* hominibus in veritatem inquisituris indicat. Multo eorum & numerofo cumulo hominum mentem obruere recusat, & duo tantummodo, omnem de vera Ecclesia litem dirimere, dubium omne refellere posse, docet. Sunt illa veræ Ecclesiæ signa pura & ex ipso limpidiſſimo litterarum sacrarum fonte hausta verbi divini prædicatio *Luc. X. 16. Act. XXVI. 22. ſqq.* & legitima, i. e. institutionis divinæ tenacissima, Sacramentorum administratio & dispensatio *Matth. XXIII. 19. 20. Act. II. 42. Rom. IV. 11. 1. Cor. X. 17. XII 13.* quorum prius signum jam pridem, haud secus quam par est, *AUGUSTINUS de civitate Dei libr. XI. Cap. I. TESTEM CIVITATIS DEI*, posterior *l. II. contra Parmen. Cap. XIII. ECCLESIAE CHARACTEREM* appellavit. Hæc signa nemo prorsus, cui veritas & pietas curæ & cordi est, vel

vel perplexitatis *Deut. XXX. 12. sqq. Rom. X. 6.* vel incertitudinis *2. Pet. I. 19.* vel obscuritatis *2. Cor. IV. 3. 4.* vel nimix difficultatis *Pf. XIX. 8. 1. Job. II. 13. 14. Pf. CXIX. 99. 100.* vel rationis cujusdam inadæquata *Job. VIII. 11.* argue-re jure meritoque potest. Recte enim & plane ad Eccle-siæ Evangelicæ mentem *EPIPHANIUS* Cypriolim Epi-scopus *libr. III. contra Aetium* ait: Πάντα ἡμῖν φανερά ΤΑ ΤΗΣ ΘΕΙΑΣ ΓΡΑΦΗΣ, ΚΑΙ ΤΑ ΤΗΣ ΑΓΙΑΣ ΠΙΣΤΕΩΣ, ἔδεν σκολιόν, ἢ ἐναντίον, ἢ τραγγαλιῶδες — — Πάντα γὰρ σαφῆ ἐν τῇ θείᾳ γραφῇ τοῖς βελομένοις ΕΥΣΕΒΕΙ ΔΟΓΙΣΜΩ προσέρχεσθαι τῷ θεῷ λόγῳ, καὶ μὴ διαβολὴν ἐνεργεῖαν ἐν ἑαυτοῖς ἐγκισσίσαντας ἑαυτὲς κατατρέφειν εἰς τὰ βλάσφημα τῶ θανάτου. i. e. *Omnia nobis perspicua sunt, QUÆ SUNT DIVINÆ SCRIPTURÆ ET SANCTÆ FIDELI, nihil obliquum, nihil contrarium, nihil tortuosum. — — Omnia clara sunt & manifesta iis, qui vo-lunt PIO JUDICIO ad verbum divinum accedere, & dia-bolicam operationem in se non receperunt, qua se ipsos in barathrum mortis conjicerent.* In iis vero signis dijudi-candis, & huic vel illi Ecclesiæ adjudicandis, hominum potius salutis, quam proprii commodi rationem quod habeat nostra Ecclesia, vel ex eo liquet evidentissime, quod cuilibet hominum, sive nostræ Ecclesiæ nomen su-um professus, sive aliena castra huc usque fuerit sequu-tus, scripturam sacram legendam scrutandamque prom-ptissime offert, *Job. V. 39. Col. III. 16.* ut clare perspicere, justeque discernere queat, num signa commemorata Eccle-siæ convenient Evangelicæ, an in alium quendam coetum quadrent *Act. XVII. 11.* Id quod commode ut ab ipso fiat, & ne, quæ communis, constans & perspicua Protestanti-um sit Doctrina, ambigere possit *vid. Præf. Libb. Symbb. lit. b.*

R 2

- 3 §. spe-

3. §. *Speramus itaque & ipsos Libb. Symbb. p. 298. & 830. §. in conspectu.* fidei nostræ confessiones publico nomine conscriptas, confer *Præf. Aug. Confess. Art. Smalc. & From. Concord.* principum, doctorumque subscriptione confirmatas, vid. adhuc *Præf. Libb. Symbb.* ipsosque *Libb. Symbb. p. 46. 356. 830.* ipsi exhibemus, nec rigorosissimum eorum Ecclesiæ Nostræ Symbolorum ad lydium lapidem scripturæ sacræ examen reformidamus, *Act. XXVI. 22. coll. 3. 1. Cor. XIV. 37. Phil. I. 10.* sed potius constanter & sedulo nobis expetimus vid. *Libb. Symbb. p. 570. 632.* quoniam nihil minus Ecclesiæ Nostræ, quam exactissimam cum oraculis didinis convenientiam, deesse, instituto ejus rei tories examine, optime novimus. Aliarum etiam Ecclesiarum Libros Symbolicos eodem plane modo excutere scrutarique neutiquam prohibemus *Matth. VII. 15 20. 1. Thess. V. 21. 1. Job. IV. 1. Apoc. II. 2.* Sed iis etiam, qui veritatis indagazione & pietatis, non vero vitiosæ curiositatis studio impelluntur *Job. VII. 17.* qui rectum sibi atque limatum de rebus sacris formarunt judicium, *Hebr. V. 14. & fraudes adversariorum detegere Eph. IV. 14. V. 6. Col. II. 8. 18.* remque ipsam contueri & introspicere norunt *Tit. I. 9.* suademus, quoniam de immobili Doctrinæ Nostræ stabilitate & certitudine convicti, certo certius scimus, Religionis nostræ veritatem, ea methodo, veluti ex opposito, dilucidius patere, & scrutatoris, æqui & legitimis mediis instructi, conscientiam de eadem non labefactari, sed, cum nullibi, nisi in Nostra Doctrina, firmiter & tuto subsistere possit, egregie confirmari. Confer **MAGNIFICI NOSTRI KLAUSING II**, *summa mentis veneratione semper mihi nominandi Diff. de Δοκιμασία πάντων ex 1. Thess. V. 21. quam habuit Lips. 1721. & B. JOH. CONRAD. DANN-*

DANNHAUERI *Diff. de Probatione Spirituum* præsertim p. 25. sqq. Dum vero ita se gerit Nostra Ecclesia, non quasi pro imperio, Religionem suam esse veram, & recensita ipsi convenire signa, statuit, sed se potius ipsam, cum aliis Ecclesiis, omne partium studium detrectans, ad veritatis examen sistit, 1. *Pet. III. 15.* & ad æqui scrutatoris iudicium se æque ac alios cœtus remittit. Nec alia vera Ecclesia signa, vel diversam ab hac examinis methodo rationem olim apud pios obrinuisse, hominibusque, non eruditis modo, sed etiam aliis laicis proposita & inculcata fuisse, constat. Græcorum quidem de universo hocce negotio sententiam non solum *CONSTANTINI MAGNI*, qua Patres Nicænos allocutus est, oratio luculentissime prodit, sed & *BASILII & CHRYSOSTOMI* effata perspicue satis proponunt. Ita enim primus ille, qui *Jesus Christum* supremum Regem veneratus est, Imperator, teste *THEODORETO H.E. libr. I. Cap. VII Evangelici*, inquebat, *Ἐ Apostolici libri, nec non antiquorum Prophetarum oracula plane instruunt nos de sensu Numinis. Proinde, hostili deposita discordia, ἐκ τῶν Θεοπνεύτων λόγων λάβωμεν τῶν ζητημένων τὴν λύσιν, ex dictis divinitus inspiratis resolutionem rerum controversarum sumamus.* *BASILIIUS*, vero *Neocæsarensis in Ponto Episcopus*, adhuc significantius mentem suam expressit, dum *Epist. LXXXII.* inquit: ἡ Θεόπνευστος ἡμῶν διατηροῦσά τῳ γραφῇ καὶ ΠΑΡ ΟΙΣ ΑΝΕΥΡΕΘΗ ΤΑ ΔΟΓΜΑΤΑ ΣΥΝΩΔΑ ΤΟΙΣ ΘΕΙΟΙΣ ΛΟΓΟΙΣ, ΕΠΙ ΤΟΥΤΟΥΣ ΗΖΕΙ ΠΑΝΤΩΣ ΤΗΣ ΑΛΗΘΕΙΑΣ ΗΨΗΦΟΣ. i. e. *Scriptura divinitus inspirata arbiter a nobis constituatur, & APUD QVOS INVENIENTUR DOGMATA DIVINIS VERBIS CONSONA, ILLIS OMNINO*

VERITATIS SUFFRAGIUM ACCEDET. Constantinopolitanorum vero allegatus Episcopus, diserte *Hom. XXXIII. in Act. Apostol.* profitetur: *Si quis illis (scripturis divinis) consentit, Christianus est, si quis contra illas pugnat, procul est ab hoc canone, & Hom. XLIX. in Matth.* Nullo, ait, modo nunc cognoscitur vera Christi Ecclesia NISI TANTUMMODO per scripturas — — Ex quo enim hærefis occupavit Ecclesiam, NULLA PROBATIO potest esse vera Christianæ Religionis NISI PER SCRIPTURAM DIVINAM. Nec Latine Ecclesiæ prisca aliam fuisse mentem AUGUSTINUS, immortale ejusdem lumen, prodidit, qui graphice admodum in *Epistol. contra Petil. cap. III.* Non audiamus, scribit, hæc dico, hæc dicit, sed audiamus, HÆC DICIT DOMINUS. Sunt certe libri dominici, quorum auctoritati utrique consentimus, utrique credimus, utrique servimus. IBI QVÆRAMUS ECCLESIAM, IBI DISCUTIAMUS CAUSAM NOSTRAM — — Nolo enim humanis documentis, SED VOLO DIVINIS ORACULIS SANCTAM ECCLESIAM DEMONSTRARE.

§. XIII.

Innovationem, mutationemque plerumque confundere Rempubliam, qui in prudentia civili hospites non sunt, optime intelligunt; quæ vero eo tutiori versatur in loco, si una semper conservetur Doctrinæ facies, ut veritas ubique sibi constet, ubique sibi similis conspiciatur, ex qua assertionum perpetua constantia quilibet non parum conscientie stabilitatis, certe multum utilitatis expectare potest. Ita nimium qui constantem & per omnia sibi consentaneam amplectuntur doctrinam, majore induuntur fidei Παῖσις & fiducia *Act. XXVI. 22. sq. Eph. II. 20.*

II. 20. 2. *Pet.* I. 19. 1. *Job.* II. 7. illi vero, qui eam non sequuntur, certissime tamen scire & indagare possunt ejus decreta, & plane non habent, cur metuant, ea aliquando mutatum, vel in aliorum damna deflexum iri. Illam vero doctrinæ cœlestis antiquitatem genuinam, perpetuamque constantiam salutaris, quam nos profitemur, habet Religio. Hæc enim cum TERTULLIANO, *Carthaginiensi Presbytero, libr. IV. contra Marcionem Cap. IV. id verius esse, existimat, quod prius, id prius, quod ab initio, ID AB INITIO, QVOD AB APOSTOLIS, & in ea regula antiqua suos incedere jubet, quam Ecclesia primitiva ab Apostolis, Apostoli a Christo, Christus a Deo tradidit. Libr. de prescriptione adversus hæreses.* Hæc sua decreta, quoniam nec nova *Act.* XXVI. 22. sq. nec incerta *Job.* XVII. 7. nec varietati obnoxia *1. Tim.* VI. 3. nec mutationi ulli subjecta sunt *Prov.* XXX. 6. *1. Cor.* III. II. *Gal.* I. 8. sq. *1. Tim.* IV. 7. 2. *Job.* v. 9. *Apoc.* II. 25. III. II. neque Ecclesiæ turbas excitare, neque statum civilem concutere & obruere, neque homines confundere, neque, qui adversam tuentur partem, hostes ad suspensionem periculosi timoris plenam sollicitare possunt, nec in alicujus perniciem se detorqueri patiuntur *Prov.* XII. 12. XXI. 12. *1. Cor.* XIII. 5. *Syr.* XXX. 10. Sed quoniam, quod olim Divus IGNATIUS, *Antiochenus Episcopus & Martyr, in Ep. ad Philadelphens. Cap. VIII. §. 8. de se pie testabatur, ἡμῶν ἀρχαῖα ἐστὶν Ἰησοῦς ὁ Χριστός, ἔ παλαιῶσαι πρόδηλον ὅλεθε ἐστὶ, nobis pro antiquitate, seu Archæis antiquis est JESUS CHRISTUS, quem non audire, perniciem manifestissimam existimamus; ex ejus ore, non nisi antiquissima, perspicua & constantissima proponimus asserta, nec cuiquam *Deut.* IV. 2. XII. 32. *Prov.* XXX. 6. sive Propheta *Matth.* VII. 15. 1. *Joh.* IV. 1. sive Apostolus *1. Cor.**

1. *Cor.* XI. 13. 26. *Gal.* II. 4. 2. *Pet.* II. 1. five Angelus ipse de Cælo *Gal.* I. 8. 9. immo personatus quidam & ementitus Christus *Matth.* XXIV. 23. 24. esse vellet, ejus rei copiam ullam facimus, ut vel minimam saltem in iis particulam *Matth.* V. 19. 2. *Cor.* II. 17. *Jac.* II. 10. five immutare, *Gal.* I. 8. 2. *Cor.* XIII. 8. five addere, five detrahere *Apoc.* XXII. 18. 19. possit. Ceterum convenientiam Nostræ Doctrinæ accuratissimam cum Adamitica, Abrahamitica, Mosæica, Prophetica, Apostolica & Patristica, satis superque & ad oculum quasi demonstrarunt Religionis Evangelicæ Doctores, ex quibus WILHELMI LYSERI *Tr. de trifolio veræ Religionis Adamiticæ, Abrahamiticæ & Israeliticæ juxta unifolium Lutheranæ Religionis*, & MARTINI CHEMNITII, ANDRÆ MUSCULI, JOH. GERHARDI & HENRICI ECKARDI scripta allegasse sufficiat.

§. XIV.

Omniū etiam hominū securitati publicæ optime consulitur per Religionis Nostræ dogmata, quibus non solum certis conditionibus cum adversariis pacisci permittimus Ecclesiæ nostræ socii; sed etiam pactum initum & fidem datam strictissime servandam esse condonamus *Prov.* XXV. 14. XII. 19. 22. *Zach.* VIII. 16. *Eph.* IV. 25. *Syr.* IV. 35. Nihil ab hac fidei servandæ obligatione decedit, si vel maxime quis hostibus *Gen.* XXXIV. 15. 16. 27. 30. Impiis 2. *Sam.* XIX. 20. hæreticis *Gen.* XXI. 31. sqq. XXXI. 44. *Fer.* XL. 9. sqq. immo ipsis etiam incredulis atque infidelibus *Jos.* IX. 15. 19. *coll.* I. *Sam.* XXI. 2. *Gen.* XXVI. 28. sq. 2. *Reg.* XXIV. 1. 2. 20. *Ezech.* XVII. 15. 16. illam promiserit, quoniam, si de relicta data fuerit, nullo prorsus Religionis obtentu juste lædi potest, nisi ipsi prius, legibus divinis, pactisque humanis susque deque habitis, fidem scelerate frege-

fregerint, vid. B. JO. GERHARDI *LL. Theol. Tom. VI. p. 368/99.* Nulli enim nos Protestantes eam concedimus libertatem, ut adversariis fide fluxa, verbis ambiguis, leviq; promissorum adimplerone imponat. Nemini etiam, si vel supremum civilis aut ecclesiastica dignitatis locum occupasset, hanc asserimus potestatem, ut quemquam a promissionis, legitime factæ & juris jurandi religione confirmatæ, obligatione absolvere possit *Exod. XX. 7. Lev. XIX. 12. Num. XXX. 3. Deut. V. 11. 1 Sam. XX. 42. 2 Sam. XXI. 7. 1 Reg. I. 29.* Neminem schismaticorum, hæreticorum, infidelium, propter schismata, propter hæreses, propter idololatriam, ad supplicium trahimus, nec carcere, nec exilio, nec bonorum publicatione, nec violenta liberorum ex parentum potestate ereptione, nec bello, flammis & igne eorum quarimus, urgemus & extorquemus conversionem, aut Nostram Religionem ullis mediis violentis propagamus, imo ne propagari quidem debere aut posse statuimus. Nostra nimirum Ecclesia, se agni sponsam esse memor, ab omni sanguine, ab omni vi, omnibus modis abhorret. Existimat enim cum LACTANTIO *Libr. V. Instit. divin. Cap. XX. eos omnes, ut in ipsa Religione, sic in defensionis & propagationis genere falli, qui sentiunt Religionem summa vi oportere defendi, stabiliri aut propagari. Defendendam enim eam esse & propagandam, docemus nos Protestantes, non occidendo sed monendo, non sævitia sed patientia, non scelere sed fide. Confer Sect. II. cap. I. §. IX.* Hanc vero in diversos alius Religionis socios Ecclesiæ Nostræ mansuetudinem & lenitatem, uti ipsi Ecclesiæ Nostræ accommodatam, sic tranquillitati publicæ inprimis utilem, & adversariis ipsis proficuum esse, vel CHRYSOSTOMI *cf. fatum Homil. XLVII. in Matth. XIII. omnes edocere potest,*

test, qui, *si trucidantur*, inquit, *heretici*, **ATROX ET IRRECONCILIABILE BELLUM ORBI INFERRETUR** - - *Certe si arma capiatis necesse est, cum hereticos trucidatis, multos sanctorum simul interimere, quia praesertim verisimile est, ab istis zizaniis multos in triticum converti posse.* Hæc vero cum sit perpetua Ecclesiæ Evangelicæ doctrina & constans ejusdem consuetudo, quilibet profecto hominum, cujuscunque tandem sit conditionis, quacunque vivat in gente, quacunque amplexus ille fuerit cultus divini rationem, tutissimum ubique præsidium ex Religione Nostra sibi certissime polliceri potest, *Pf. Cl. 6. Marc. VIII. 1. X. 16. 28. Syr. XLII. 3. 4.*

§. XV.

Neminem præterea heterodoxorum in vivis adhuc degentem, & quidem in individuo consideratum privato in primis judicio damnandum censet, quam Protestantes tuentur, doctrina *Matth. VII. 1. 12. Luc. VI. 37. Rom. XI. 18. 20. XIV. 13. 1 Cor. IV. 5. V. 12. 13.* sed potius illud suscipere judicat esse temerarium *Rom. XIV. 4. Jac. IV. 12.* & a charitate Christiana quam maxime alienum *1 Cor. XIII. 7.* Errores potius non propria quadam, quam sibi arrogaret, auctoritate, verum prævia scriptura sacra, damnando non solum libenter, sed etiam avidissime optare & bene sperare jubet, *Rom. XI. 1. 1 Cor. XIII. 7.* fore, ut per immensam Numinis benignissimi gratiam *Rom. X. 20. 21.* & per constantem Jesu Christi, æterni & universalis servatoris, intercessionem tandem aliquando sanio rem mentem induant adversarii, *2 Tim. II. 25. 26.* ad veritatis agnitionem perveniant, & cum ad frugem redierint, salutem æternam per eandem, qua nos, misericordiam divinam sortiantur. Nul lum quoque convitiis & obrectationibus Religionis causa proscindendum esse sancit, *Rom. XII. 17. 18. Hebr. XII*

14. ne animi civium temere commoveantur, *Prov. XII. 6. XX. 3. XXV. 15. XXVI. 20. 22.* sed ut concordia civilis stabilitas inconcussa semper subsistat; id quod paci communi, id quod adversariorum securitati, non saluberrimum esse non potest. Nihil doctrinarum adversariis falso & subdole affingit, quod illi non statuunt: sed genuino veritatis studio, vel ex libris eorum symbolicis, vel ex eo, quod præcipui eorum Doctores, publice & ceteris assentientibus, docent, fidei eorum doctrinam cognoscit, cognitam ingenue proponit, propositam accurate librat atque examinat, examinatam & a veritate disentanem deprehensam solide, non tamen vel charitatis, vel modestiæ, vel moderationis oblita, refutat, ejusdemque sectatores humaniter de errore suo commonefacit, & ut eo missio, in Numinis gloriam propriamque conscientia tranquillitatem, salutarem veritatem amplectantur, amice cohortatur. Quemadmodum igitur omnem *Φιλονεικίαν*, contentionis & rixarum studium atque prurium eristicum, ex suis limitibus præscribit, *1 Cor. XI. 16. 1. Tim. III. 3. VI. 4. sq. 2. Tim. II. 23. 24. Tit. I. 7. 9.* ita sobrium & modestum elenchum Spiritus sancti jussu, in veritatis defensionem, & adversariorum convictionem & conversionem prudenter asservat & strenue tuetur, *2 Tim. III. 16. Tit. I. 9. 10. 11.* In eo autem tantum abest, ut vel in charitatem, vel in proximi commoda aliquid secus committat, ut potius illam se fovere genuinam & probatam demonstrat, hæc vero insigniter adjuvet atque amplificet. *Si enim quis*, ut recte DOCTOR ille propter laboris solertiæque constantiam ADAMANTINUS ORIGENES *ad Rom. Libr. IX. cap. XII. censet, proximum suum diligat, & cum eum errantem videret, non commoneat, simulata illa charitas dicenda est, quia chari-*

tas genuina, nihil adulatorium, nihilque fucatum habere debet, & quia, quod non imperite AUGUSTINUS in libr. de vera Innocentia monet, sic diligendi sunt homines, a vera fide dissentientes, ut eorum non diligantur errores: quia aliud est amare, quod facti sunt, aliud odisse, quod faciunt.

§. XVI.

Præter pacem politicam, quam adversariis non modo concedit, sed etiam sua sponte offert, oblatamque & ab ipsis admissam fideliter colit atque tuetur, omni etiam desiderio exoptat, & summa, prouti par est, contentione quarit Nostra Ecclesia, ut illi, omni hostili animo seposito & veritatis oppugnatione omissa, ingenue, & sine ullo doctrinæ purioris detrimento, unam nobiscum spiritualem ineant fidei societatem, non tam ut cœtum nostrum sua augeant accessione, multo minus ut, ad alios adversarios profligandos, vel eos saltem sustinendos, firmus robustiores & copiosiores; sed ut illi potius felicitatis nostræ spiritualis fiant participes, nostrique tandem in beatitudine æterna consequenda confortes. Ille etenim Ecclesiam Evangelicam, ejusdemque candorem & indolem, aut plane ignoraret, aut, nescio quolivore & præjudicio abreptus, iniquissimum de eadem ferret judicium, qui eam, concordia sancte & absque fraudibus ineundæ inimicam, contemtionis oblectari studio & hujuscemodi fraternæ unioni, & dissidiorum ad veritatis ductum compositioni obices posuisse illegitimos statueret. *Quis enim, uti graphice admodum LEONHARDUS HÜTTERUS nosler in Præfatione Irenici vere Christiani fratrum suorum mentem expressit, fidelium, vel ita publicæ privatæque salutis prodigus, vel a pacis studio adeo alienus esse possit, ut super contritione Josephi non ingemiscat, & pacem Ecclesiæ stabilem, firmamque SUO ETIAM*
SNA-

SANGUINE NON REDIMAT? Non, crede nobis, lector optime, non adeo feri, aut immanes, vel potius adamantini sumus, ut sine lacrymis & gemitu, Europæ fatiscantis, & undequaque rimas agentis statum intueamur: Non ἐκ πλεόνων τῶν κακῶν multorum malorum sumus numero, qui Tyria, quod dicitur, maria concitemus, qui concordiam Evangelicis inuideamus, qui dissensionum faces accendamus, qui denique accensas jam & nimium quantum ardentes fovere magis, & frigidam suffundere, quam in primis potius favillis sopire & compescere studeamus. Namque Ecclesia Nostra, se, divinis statutis admonitam Zach. VIII. 19. Matth. V. Rom. XII. 18. Eph. IV. 3. sqq. 1. Tim. II. 24. Hebr. XII. 14. Pacis vere Evangelicæ & Christianæ magno flagrare desiderio, fatis superque demonstrat, dum non solum Deum precibus ardentissimis semper invocat, ut Ecclesiæ suæ haleyonia celebrare permittat; dum non solum ex Scriptura sacra, quæ sit vera stabilisque fidei concordia accurate agnovit, agnitamque adversariis propinat; sed etiam media, ad eam conciliandam tutissima & adæquata proponit, propositaque & ipsa adhibet, & ut ab adversariis admittantur, indefinenter rogat eosdem & constanter obtestatur. De isto Nostra Ecclesiæ diffidia componendi pacemque restituendi studio, tot Theologorum, Principibus præsentibus, instituta colloquia, tot amicæ sententiarum collationes, controversiarum evolutiones, tot accuratæ ad principium fidei examinationes, & alii ejus generis exantlati labores, testimonia fatis luculentia perhibent, candoremque ingenium loquuntur. *Volumus nimirum & nos, quod olim HIERONYMUS ad Theoph. Alexandr. de prisca Ecclesia affirmabat, pacem, & non solum volumus, sed & rogamus; sed pacem Christi, pacem veram, pacem sine imicitis, pacem in qua bellum non sit involutum, PACEM QUÆ NON UT ADVERSARIOS SUBJICIAT,*

SED UT AMICOS JUNGAT, *cujus Dux & Custos est Jesus Christus. Hanc concordiam, uti Libri nostri Symbolici, Ecclesie nostrae nomine, p. 823. loquuntur, ex animo diligimus & toto pectore amplectimur, eamque pro virili (quantum quidem in nobis erit) promovere summo studio cupimus, qua Deo honor suus illibatus servetur, veritati Evangelicae nihil debeat: nulli etiam falso dogmati locus concedatur: peccatores ad seriam paenitentiam invitentur: perturbatae mentes fide erigantur: in obedientia nova confirmentur: atque adeo per unicum Christi meritum justitiam veram, & salutem aeternam consequantur.* Hanc SANÆ FIDEI PACEM omnibus, quod ATHANASIUS in Epist. ad Antiochenos monuit, rebus longe anteponimus; Hanc, quod erat HILARIJ libr. de Conciliis institutum, nos Evangelicae Religionis Confessores, ET AMISSAM QVÆRERE, ET TURBATAM COMPOSERE, ET REPERTAM TUERI CURAMUS. Confer ipsius Ecclesie nostrae vocem & confessionem de sua contentione aversatione, & verae concordiae studio, in Praef. Aug. Confess. p. 7. §. si autem, Praef. Apol. p. 49. §. non delectat nos. Apol. p. 179. §. profecto non delectant. Art. Smalc. p. 305. §. cum sanioribus. p. 317. §. de sequentibus. Epit. Form. Concord. p. 797. §. studebimus. Nostra equidem Religio praeepto divino instructa, veritatis amore ducta, periculi gravitate deterrita, Principis pacis morem imitata, Apostolorum & verae Ecclesiae exemplum secuta & hominum secus sentientium animum minus candidum quandoque experta, omnem illam proferibit, improbatque concordiam, quae cum veritatis discordia conjuncta, cum pietate genuina vel aperto, quod ajunt, Marte congredditur, vel eandem insidiis petit, quae denique, postposita veritatis divinae praestantia, civile quoddam lucrum & commoditatem pro ultimo suo scopo agnoscit. Discordem vero ejusmodi concordiam amolien-

do,

endo, nihil profecto statuit purior Protestantium Ecclesia, quod adversarios, rem juste expedientes, male habere posset, si vel maxime propriæ suæ, sed legitimæ, utilitatis rationem inire vellent. Pax nimirum ejusmodi, in qua bellum involutum est, eorum etiam Ecclesias in majorem conjiceret confusionem, majoribus molestiis, turbis, controversiis, odiisque easdem implicaret. Ignorarent hoc modo genuinos Religionis suæ affectus, & quos pro fratribus assumisissent, de mutuo eorum amore, candore, constantia & salute tandem æterna consequenda, semper & juste quidem haberent, cur non dubitarent tantummodo, sed admodum timerent. Quis enim illum hominibus fidelem tuto existimaret, qui fluxa fuit instabilique in Deum fide? Quis illum socium, fratrem, omniumque spiritualium & cœlestium bonorum cohæredem crederet? qui diversam ab aliis se tenere ajebat in fundamento fidei doctrinam, & tamen, lucri cujusdam levioris immo admodum incerti spe, veritatis defensionem omisisset & cum aliis, doctrina repugnante, conscientia reclamante, in unam fidei societatem coaluisset. Accedit, quod controversiæ ne quidem in ipsorum dissentientium Ecclesia eo modo sopirentur, sed, novis factionibus exortis, novisque quæstionibus motis, auferentur, & quod, qui pacate hucusque & uniti vixerant, dum ex duabus tribusque unam Religionem minus pie & sincere conflare fategerunt, ipsi in partes distraherentur innumeras, & quod, quæ una ex diversis male quærebatur, Ecclesia, eam adversariorum Societatem, quæ revera doctrinæ consonantia una olim fuisset, in multiplices & longe diversissimas divideret Ecclesias.

§. XVII.

Ea denique omnibus hominibus longe utilissima mihi quidem videtur esse Religio, quæ ad amplificandam
atque

atque stabiliendam litterarum venustatem, excellentiam & dignitatem, & ad excitandum in hominum animis eruditionis studium, multum & olim valuit, & vel hodie admodum valet. Ab omnibus enim æquis rerum censoribus, non solum nostra ætate, sed multorum retro seculorum memoria, haud secus quam par est, æstimatum fuit, illos Rempublicam universam insigni beneficio sibi devinxisse, qui litteris proprium suum & nativum, sed obfuscatum collapsumque restituerunt splendorem, omnibusque, vel doctrina, vel exemplo, autores, sive suppetias ferendo svasores fuere, ut doctrinarum studiis imbuerentur, iisque imbuti, non postremam certe felicitatis publicæ partem sibi vindicare studerent. *Confer Celeberrimi nunc Fraucosurten-sium Inspectoris JOH. GEORG. PRITHI Disp. Quantum conferrat eruditio ad felicitatem humanam.* Religionem Evangelicam ad litteras eleganter excolendas, & pro merito venerandas, plurimum momenti habere, Musisque esse amicissimam, vel illud indicio esse potest, quod, cum antea solidæ eruditionis ignorantia Europam teneret obrueretque penè universam, & pretium litteris, apud plerosque, sive plane nullum, sive vilissimum esset, nunc, postquam Evangelii lux ex densis veluti nubibus prodiit, lucisque suæ radios ubique felicissime exposuit, litteræ non solum suum in hominum mentibus recuperaverint amorem antiquum, & pristina enituerint celebritate; sed ad illud etiam perfectionis fastigium exiguo brevioris temporis spatio ascenderint, ad quod eas, nec Egyptiorum ingenium, nec Chaldæorum studium, nec Græcorum olim solertia, nec Romanorum quondam industria, per longissimum temporis diutini tractum evehere poterant. Quod si cui forte adhuc dubium est, an Religio Nostra multum ad communem hanc Europæ felicitatem conduxerit, evolvat ille Historiarum monumenta, & omni proscripta præconcepta opinione, excutiat paulis
per

per intelligentiam suam, facileq; videbit, quod sicuti de principio a literis paulatim renascentibus, strenuisque earum cultoribus, Ecclesiæ juvebatur Reformatio, ita a Religione Evangelica literæ quoque & sustentatæ sint, & auctæ, & ad eam, ad quam jam adspirarunt, *ἀκμῆν* seu perfectionem perductæ. Si tandem accurate perpenderit, quot viros in omni doctrinarum genere versatissimos, quot communes Germaniæ, aliarumque Provinciarum Præceptores, quot litterarum expolitores, quot disciplinarum novarum inventores, Ecclesia Evangelica habuerit, vel Doctores, vel filios: Si secum consideraverit quanto studio a Protestantium eruditis cautum semper prospectumque fuerit, ne quid detrimenti in flore suo literæ ferant; si denique simul cogitaverit, quot Scholæ illustriores, quot Academias, quot artium Palæstræ, quot studiorum remunerationes, atque stipendia, a Protestantibus Principibus, in litteras amore excitatis, constituta fuerint; is unam facile nobiscum tuebitur sententiam, litteras, sive plenariam earum restitutionem, sive augmentationem, sive perfectionem, sive dignitatem, consideres, qua nunc temporis in Europa vigent florentque universa, multum debere Protestantium Religioni, eorundemque ingenio & industriæ. §. XIX.

Habes itaque, Lect. Benev. quædam Relig. Evangel. merita & beneficia, in ejus asseclas, in tres status hierarchicos, in adversarios, adeoque in universum humanum genus & salutem publicam collata, & quodammodo a me in conscripta hac dissertatione enarrata atque exposita. Non enim de Religionis Nostræ utilitate ita disserere decreveram, ut ejus quidem commoda singulatim percensere vellem omnia; sed is mihi fuit animus, ut ex innumerabili eorum copia quædam duntaxat seligerem, nec tamen eadem longiore filo deducerem, sed breviter tantummodo & succincte indigitarem, quo consilio, ea etiam, quæ fufius quandoque explicari forsitan debuissent, compressi & coarctavi; id quod mihi juveni, inferiora discipulorum subsellia submisso, sed veritatis cognoscendæ cupido, animo occupanti, & sufficere & convenire arbitrabar. Hoc instituto meo lectorem in viam quasi ducere constitui, qua ulterius progressus & in proposita accuratius inquirere, & non commemorata diligentius scrutari, aliosque fructus ex aliis colligere queat, quorum certe, adhibito studio, non exiguum inibit numerum, quia ne præcipuos quidem omnes, (licet quis revera exiguus sit, ignorem) me commemorasse profiteor. Equidem Doctrinæ E-

T

vange-

vangelicæ veritas, ejusdemque confessio ab ejusdem affectis utilitate primario metienda non est, multo minus ex ea derivanda, quippe quæ originem suam ex multo certiore & eminentiore principio trahit. Cave tamen putes, Lector Benevole, esse quandam in orbe Christiano Religionem, quæ cum Evangelica, si non in aliis prærogativis, hac fortassis in parte, contendere cum successu quodam possit; si nimirum uberior, certa & veri nominis utilitas minori, minus stabili & apparenti est anteferenda. Licet etenim unam atque alteram commemoratæ utilitatis speciem huic vel illi a nostrâ diversæ Religioni convenire non penitus inficias irem; attamen & pluribus præcipuisque commodis destituuntur, & quæ pollicentur, vel non tam expedite, tuto & largiter præstant, vel eatenus tantummodo conferunt, quatenus ab Evangelica Nostra non dissentiant Religione: ut igitur omnes illi vel suæ nimum, vel nostræ minus æquum tribuant Religioni, qui majora, aut saltem æqualia ex suis doctrinis hominibus provenire commoda, incautis & imperitioribus interdum persuadere conantur. Omnium igitur & singulorum erit, ut Religionem Evangel. debito complectantur amore, nec beneficiorum ejusdem memoriam unquam abjiciant, multo minus hæc merita injuriis compensent, sed, si plenaria nobiscum frui felicitatis communionem recuset, saltem pacate tranquilleque cum iis vivant, ex quorum doctrinis ne unum, ne minimum quidem prodire damnum, commoda vero in se, licet adversarios, profluere plurima, illustria atque perpetua, & perspicue cognoscunt, & revera experiuntur. Quos autem Fratres, cognatione spiritali mihi conjunctos, tenerim & vere fraterno animo appellare licet, eos Pater, qui nos per verbum suum in uno genuit Ecclesiæ gremio, in veritatis Evangelicæ puritate, vitæ christianæ pietate, pacisque; fraternæ & mutui amoris studio, ad vitæ, immo ad seculi usque terminum conservet, conservatos corroboret, & corroboratos potentissime tueatur! Ita enim nulla unquam ipsis deerit sive causa, sive occasio de multis in se a Deo per Evangelii præconium collatis beneficiis pectore hilari, læto ore, & sublatis in cælum manibus Numini beneficentissimo gratias agendi humillimas; donec tandem per eandem doctrinæ Evangelicæ fidem, superatis hujus mundi periculis, summum æternæ felicitatis fastigium assecuti laudes, nullo seculorum spatio finiendas, Deo trihuni sunt decantaturi.

VERITATEM ET PACEM AMATE!

94 A 7376

ULB Halle
003 263 55X

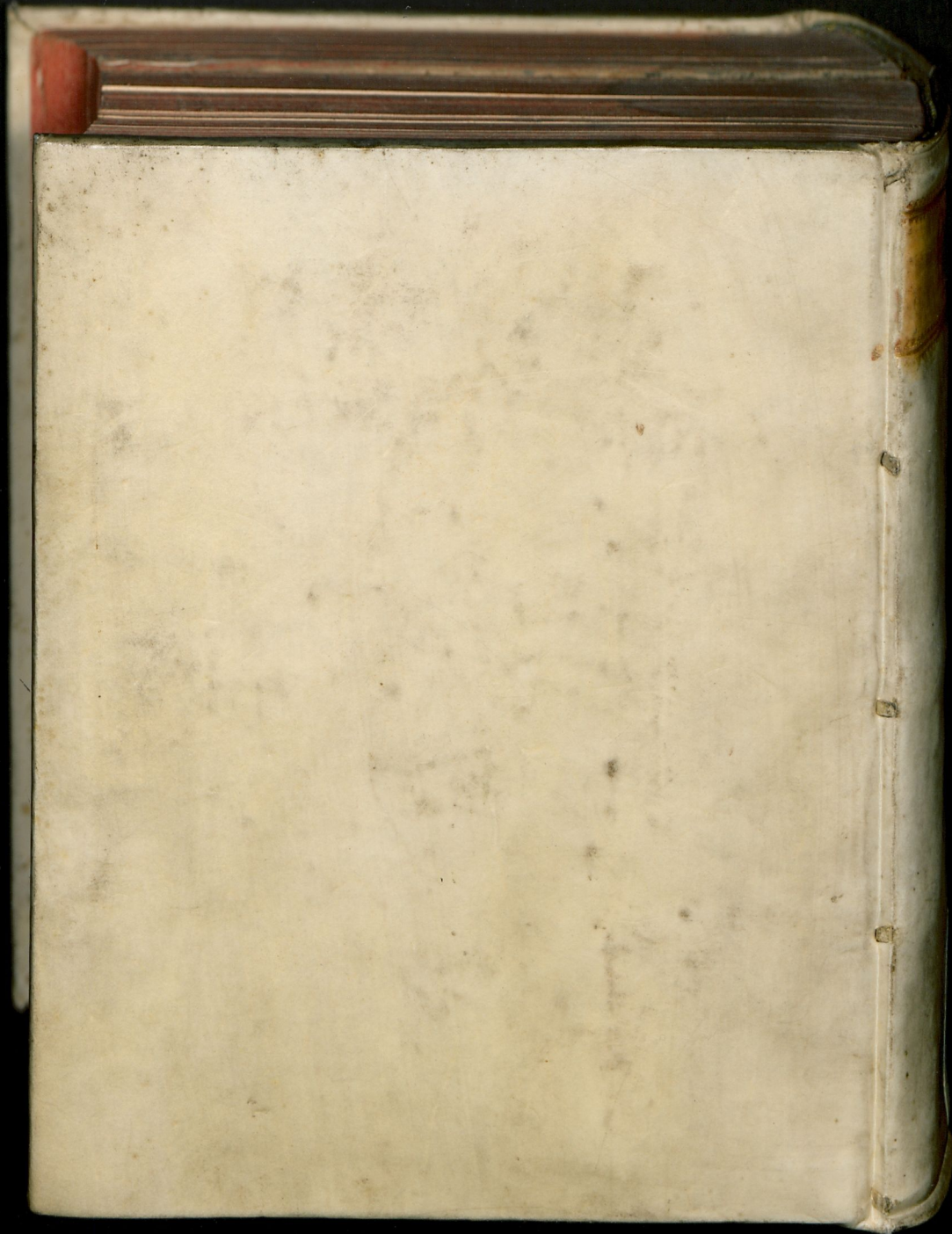
3

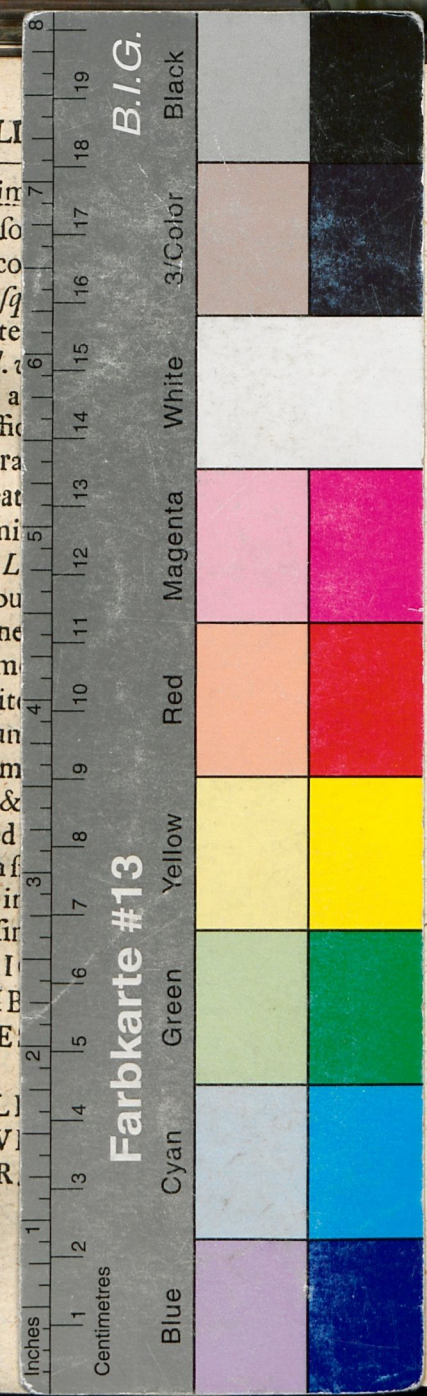

Reho

VO 77

Mi. 50.

16

Q. D. B. V!
DISSERTATIONIS THEOLOGICÆ PRIMÆ
DE
**UTILITATE RELIGIONIS
EVANGELICÆ,**

SUB PRÆSIDIO

DN. D. JOHANNIS SCHMIDI P.P.

CONSISTORII ELECTORALIS ET DUCALIS ASSESSORIS,
ALUMNORUM ELECTORAL. EPHORI, COLLEGII B. MARIE
VIRGINIS PRÆPOSITI, ACADEMIÆ DECEMUIRI,
EJUSDEMQUE UT ET NATIONIS PO-
LONICÆ SENIORIS,

PATRONI ATQUE PRÆCEPTORIS

SUBMISSO VENERATIONIS CULTU

ÆTATEM PROSEQUENDI

IN ALMA LIPSIENSIVM ACADEMIA

DIE XV. OCTOBR. A.R.S. MDCCXXVI.

HABITÆ

SECTIO TERTIA

JAM EXHIBITA

STUDIO.

DAVID BENJAMIN BRESKOTT,

BEROLST. SIL. SS. THEOL. CULT.

LIPSIÆ,

LITERIS BREITKOPFFIANIS.

